

Ontdek méér klassiek op orkest.nl

Mahler en Strauss met het Nederlands Philharmonisch

Het Nederlands Philharmonisch speelt onder leiding van
Eva Ollikainen werken van Mahler en Richard Strauss. Vioolvedette
Isabelle Faust vertolkt het lyrisch romantische *Vioolconcert* van Dvořák.

za 9 mei, 20:15
ma 11 mei, 20:15
Het Concertgebouw

Nederlands Philharmonisch
Eva Ollikainen, dirigent
Isabelle Faust, viool

Schrijf je in voor onze nieuwsbrief

Altijd weten wat er speelt? Schrijf je in voor de
nieuwsbrief van het Nederlands Kamerorkest en
het Nederlands Philharmonisch. Hoor als eerste
over concerttips, achtergrondinterviews, speciale
producties en nieuwe concerten. Scan de QR-code
om je aan te melden.

NEDERLANDS ⁴⁰jaar
PHILHARMONISCH

BRUCKNER SYMPHONIE NR. 5

Hartmut
Haenchen

dirigent

Yakult

orkest.nl

PROGRAMMA

Anton Bruckner (1824 - 1896) Symfonie nr. 5 in Bes, WAB 105 (1875 - 1876)

Introductie: Adagio - Allegro

Adagio: Sehr langsam

Scherzo: Molto vivace

Finale: Adagio-Allegro moderato

NEDERLANDS PHILHARMONISCH

Hartmut Haenchen, dirigent

vr 20 maart, 20:00

PHIL Haarlem

za 21 maart, 20:15

Het Concertgebouw

zo 22 maart, 14:15

TivoliVredenburg

Duur concert: ca. 80 minuten

VOORPROGRAMMA

NPO Klassiek-presentator Jan van Poppel leidt het programma in.

vr 20 maart, 19:15 - 19:45

in de Van Warmerdam Zaal

DE ONTMOETING

za 21 maart, 19:40 - 20:00 in de Bach- en Brahmsfoyer.

Altijd al willen weten hoeveel meter snaar een violist per jaar gebruikt of hoe de laagste toon van de hobo klinkt? De Ontmoeting is dé gelegenheid om die vragen aan onze musici te stellen die u altijd al wilde stellen.

Kathedralen van klank

Anton Bruckner is de componist van een machtig oeuvre vol diepgang. Als ontzettend toegewijd dienaar van God noteerde hij dagelijks gecodeerde gebeden in een speciaal schriftje. En als organist van de Dom van Linz (1855-1867) stelde hij zijn leven in het teken van de kerkmuziek. Pas rond zijn veertigste begon hij aan het bouwen van een grandioos symfonisch oeuvre. Zijn *Vijfde Symfonie* is het hoogtepunt van zijn eerste creatieve bloeiperiode in Wenen.

Toen Bruckner het componeren eenmaal had ontdekt, kon hij niet meer stoppen. Maar die werklust keerde zich eerst tegen hem. Zijn componeren werd steeds dwangmatiger en veranderde in een stoornis. Hij raakte vooral geobsedeerd door getallen. Toen deze 'telziekte' dusdanig escaleerde dat hij ramen in gebouwen, punten in boeken, bladeren aan bomen en sterren aan het firmament ging tellen, werd hij opgenomen in een sanatorium in Bad Kreuzen. De behandelmethoden van psychiatrische ziektebeelden stonden nog in de kinderschoenen. Maar tegen alle verwachtingen in genas Bruckner van zijn obsessie. Een wonder? Hij schreef prompt de prachtige *Mis in f* (1868) als blijk van zijn dankbaarheid aan God. In hetzelfde jaar, op zijn 41e, verliet hij de provinciale omgeving rondom Linz die hij zo goed kende, en vestigde zich in het grote, wereldse Wenen. Hij werd er docent aan het conservatorium.

In Wenen werd hij vreemd aangekeken, vanwege zijn provinciale, eenvoudige kleding en zijn wat merkwaardige manier van doen. Als docent van onder anderen Gustav Mahler werd hij gewaardeerd, maar tegelijkertijd wisten zijn collega's en studenten vaak niet zo goed wat ze met hem aan moesten. Mahler noemde Bruckner 'half boerenkinkel, half God'. Ook met Bruckners muziek hadden mensen het moeilijk: de een zag Bruckner als radicaal vernieuwer, de ander als conservatief die te veel oude kerkmuziek had bestudeerd.

Hoewel Bruckner in die eerste Weense jaren wat ongemakkelijk overkwam, was hij er artistiek gezien volledig op zijn plek, de muziekhistorie van Mozart, Schubert en Beethoven kwam in Wenen voor hem tot leven. En Bruckner zou Bruckner niet zijn als ook dát ongemakkelijke trekjes kreeg: toen de graven van Beethoven en Schubert werden geruimd om te herbegraven op het Zentralfriedhof, wurmde Bruckner zich tussen de medici die onderzoek

deden aan de hand van de resten van de grote meesters. Bruckner pakte de schedels van Schubert en Beethoven en kuste die.

De hand van de organist

Muzikaal gezien was Bruckner een Wagner-adept, hij wordt wel ‘de symfonische Wagner’ genoemd. Zijn *Derde symfonie* droeg hij aan Wagner op. Maar anders dan Wagner was Bruckner geen verhalenverteller, maar een bouwmeester die kathedralen van klank optrok. Harmonisch en vormtechnisch vernieuwend, en tegelijkertijd geworteld in oude kerkmuziek. Bruckners componeren wordt vaak geassocieerd met zijn achtergrond als organist. Hij zou het orkest behandelen als een groot orgel, waarbij hij de klank kon manipuleren door plotseling een register open te trekken of te sluiten. Daar zit een kern van waarheid in: geregeld trekt Bruckner ineens de koperblazers bij, of zet hij juist alles weer dicht, op de strijkers of een paar houtblazers na. Tegelijkertijd doet dat Bruckners orkestratiekunst ernstig tekort. Want weliswaar werkt Bruckner graag met grote klankblokken – hij stapelt koper-, houtblazers en strijkers op of juist na elkaar. Tegelijkertijd zijn zijn orkestraties verrassend verfijnd. Zelfs op momenten dat alle orkestleden spelen, blijven individuele instrumenten goed hoorbaar. Bruckners orkestratie staat in dienst van de logica van de muziek, is onderdeel van het bouwwerk. Hij bouwt zijn klank vaak op vanuit stilte: zachte strijkers, lange tonen en spaarzame houtblazers creëren ruimte, waaruit grote climaxen organisch groeien.

Het hemelse en het menselijke

Dat alles is ook goed hoorbaar in de *Vijfde Symfonie*. Dit hoogtepunt van zijn eerste creatieve bloeiperiode in Wenen zit heel vernuftig in elkaar. In de finale combineert Bruckner twee klassieke bouwplannen: de sonatevorm – een muzikaal verhaal met thema’s die worden voorgesteld, uitgewerkt en terugkeren – en de fuga, waarin één melodie door verschillende instrumentgroepen na elkaar wordt ingezet. Juist die fugatechniek stamt uit de oude kerkmuziek, waar meerstemmige lijnen zelfstandig maar harmonieus samenklinken. Na een voorzichtige opening klinkt in de klarinet het eerste belangrijke thema, dat later in fugavorm terugkeert in de strijkers. In de grootse ontknoping brengt Bruckner alles samen, zelfs met een verwijzing naar het begin van de symfonie. Zo knoopt hij bewust aan bij de traditie van oude kerkmuziek en bij de meesterlijke meerstemmigheid van Bach,

maar tilt die tegelijk naar een monumentaal symfonisch niveau. De andere grote invloed op deze *Vijfde Symfonie*, naast Bach, de oude muziek en de eerder genoemde Wagner, is Mozart. En dan met name diens *Requiem*. Dat beschouwde Bruckner als het grootst denkbare religieuze meesterwerk. Net als in het *Kyrie* en het *Cum sanctis tuis* uit Mozarts Requiem gebruikt Bruckner de fuga in de finale niet als academische oefening, maar om verhevenheid en ernst uit te drukken. Bruckners symfonie opent met zachte, plukkende noten in de lage strijkers – zogenoemde pizzicati – en daarboven klinken tonen die langzaam in elkaar overgaan en spanning opbouwen, wat doet denken aan het begin van Mozarts *Requiem*. Ook Bruckners tweede deel start met pizzicati, waarbij een hobomelodie speelt die noten uit het eerste deel herhaalt. Met het tweede thema in dit deel bewijst Bruckner zich als ‘componist van vergezichten boven op bergtoppen’. En op driekwart van het tweede deel verwijst klinkt een citaat uit het *Lacrimosa*, een droevig deel uit Mozarts *Requiem*. Deel 3, het scherzo, begint letterlijk hetzelfde als het tweede deel, maar dan vier keer sneller. Het tweede thema in het scherzo, een typische Weense een volksdans, wordt afgewisseld met rustige vrolijke tussenstukjes. Het scherzo is een moment van rust voor de grote imposante finalelosbars. Vol vuurwerk, knallende koperblazers en meeslepende melodieën. Bruckner, de merkwaardige mens, brengt hier het hemelse naar het domein van het menselijke.

Tekst: Alexander Klapwijk

Nederlands Philharmonisch

Het Nederlands Philharmonisch is als vaste partner van De Nationale Opera hét operaorkest van Nederland. Daarnaast heeft het orkest een eigen concertserie in Het Concertgebouw en is het op podia ver buiten Nederland te beluisteren, van Wenen tot Parijs. Naast het grote repertoire van Wagner, Strauss, Mahler en Stravinsky speelt het Nederlands Philharmonisch ook regelmatig wereldpremières van hedendaagse componisten: Nederlandse maar ook internationale opdrachtwerken. Tussen 2021 en 2025 speelde het orkest succesvolle concerten met Lorenzo Viotti als chef-dirigent. In dit jubileumseizoen – het orkest bestaat veertig jaar! – keert hij terug als gast met meesterwerken als Mahlers magistrale *Symfonie nr. 2*. We verwelkomen solisten als Patricia Kopatchinskaja en Isabelle Faust, maar ook dirigenten als Sir Mark Elder en Dima Slobodeniuk en natuurlijk onze eredirigent Hartmut Haenchen. Hiernaast geven we ook ruim baan aan de jongere generatie: solisten als Nikola Meeuwse, Timothy Ridout, Ivan Karizna en dirigenten als Eva Ollikainen, Pierre Bleuse en Aziz Shokhakimov.

Hartmut Haenchen, eredirigent

In 1986 kwam Hartmut Haenchen van Dresden naar Nederland, waar hij benoemd werd tot muzikaal directeur van De Nederlandse Opera en chef-dirigent van het Nederlands Philharmonisch & Nederlands Kamerorkest. Hoogtepunt was de in meerdere seizoenen herhaalde complete *Ring des Nibelungen* van Wagner in de regie van Pierre Audi. Voor zijn grote verdiensten bij De Nederlandse Opera en het Nederlands Philharmonisch & Nederlands Kamerorkest werd hij in 1996 benoemd tot Ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw. Als gastdirigent leidde Haenchen de Berliner Philharmoniker, het Gewandhausorchester Leipzig, het Tonhalle-Orchester Zürich en het Koninklijk Concertgebouw-orkest. Ook dirigeerde hij bij befaamde operahuizen als de Royal Opera Covent Garden in Londen, de Opéra National de Paris, het Teatro Real in Madrid, de Deutsche Oper in Berlijn en de Scala in Milaan. Om de carrière van Hartmut Haenchen én zijn tachtigste verjaardag glans bij te zetten, werd Haenchen in 2022 benoemd tot ere-dirigent van het Nederlands Philharmonisch. Vorig seizoen leidde Haenchen het Nederlands Philharmonisch in *Symfonie nr. 4*, het startschot van een serie met Bruckners 'middelste symfonieën'. Met *Symfonie nr. 5* vervolgen we deze serie binnen Haenchens Bruckner-cyclus.

Word vriend en bestel series met voorrang

Bij ons krijgt iedereen de kans om te ervaren wat klassieke muziek met je doet. We verwelkomen jaarlijks duizenden kinderen, leiden getalenteerde dirigenten en orkestmusici op en spelen niet alleen op de prestigieuze podia van Het Concertgebouw en De Nationale Opera, maar ook voor buurtbewoners in onze eigen NedPhO-Koepel, in poptempel Paradiso voor nieuw publiek en met kleine ensembles in zieken- en verzorgingshuizen. Geniet je van onze concerten en gun je dit iedereen? Kijk op orkest.nl/steun wat je als vriend of donateur kunt doen. Als vriend bemachtig je de mooiste plekken in de zaal door een serie te bestellen vóór de publieke start serieverkoop op 31 maart. Vrienden kunnen series bestellen in de voorverkoop vanaf dinsdag 24 maart om 10:00 via orkest.nl/series of via de Concertgebouwlijn (020 – 671 83 45), dagelijks bereikbaar van 10:00 tot 17:00.

Masterminds over Anton Bruckner

In deze podcast hoor je meer over de mens achter de grote componist. Musicoloog Kees Wisse en podcastmaker Botte Jellema duiken samen in het vaak complexe leven van de grote meesters in de klassieke muziek. De aflevering over het leven en de muziek van Anton Bruckner is te beluisteren in diverse podcastapps of via orkest.nl/bruckner.